

UNIVERSITATEA „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE

OPȚIUNI ISTORIOGRAFICE

Serie nouă

Numărul 1 / 2024

EDITURA UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA” DIN IAȘI

2024

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Laurențiu Rădvan, Mircea-Cristian Ghenghea, Adrian Vițalaru (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași), Mihail Băț (Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău)

COMITETUL DE REDACȚIE

Maria-Cristina Ciobanu (redactor șef), Andrei Archiudean, Daniel Cucu, Andrei Bordeianu, Bogdan-Ștefan Novac (Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași)

Adresa (materiale trimise pentru publicare sau altă corespondență): Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, B-dul Carol I, Nr.11, 700506 - Iași, România.

Telefon: +40758550922 (Comitetul de Redacție); +40(232)201056 (Secretariatul Facultății de Istorie)

Website: <https://optiuni-istoriografice.ro/>

E-mail: optiuni.istoriografice.is@gmail.com

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor.

Tehnoredactor: Florentina Crucerescu

ISSN 1582 - 2842

CUPRINS / SUMMARY

Lucrețiu-Ion BÎRLIBA

Cuvânt înainte / Foreword5

ARTICOLE / ARTICLES

Alexandru Dănuț CRĂCIUNAȘ

Cetatea Șiria – Ascensiune și Decădere

The Fortress of Șiria – Rise and Fall7

Paula TEU

Noi informații cu privire la prima misiune iezuită din Moldova
(sfârșitul secolului XVI)

New informations regarding the first Jesuit mission in Moldavia (late 16th
century)25

Emanuel-Pavel URSAN

Întâiul deceniu de activitate al Facultății de Litere a Universității din
Iași (1860-1870)

The first decade of activity of the Faculty of Letters of the University of Iași
(1860-1870)51

Vlada CONDREA

Fondarea „Ministerului Adevărului” Sovietic

The founding of the Soviet "Ministry of Truth"65

Daniel CUCU

Notele ultimative sovietice și cedarea Basarabiei către URSS
reflectate în presă (26 iunie-4 iulie 1940)

The Soviet ultimatums and the cession of Bessarabia to the USSR seen in
press (June 26th-July 4th 1940)77

Andreea BROASCĂ

Colecțiile de artă românească în timpul comunismului: confiscările și constituirea colecțiilor naționale (1948-1978)

Les collections d'art roumaines pendant le communisme: confiscations et constitution de collections nationales (1948-1978)107

Paula CORPODEAN

De la Declarația Universală a Drepturilor Omului la actul final de la Helsinki. Aspecte ale încălcării drepturilor omului în România comunistă

From the universal declaration of human rights to the Helsinki final act. Aspects of human rights violation in communist Romania.....117

Aurel SPÎNU

Privind spre public. Muzeele în peisajul social-media (studiu de caz: Muzeul Național de Istorie a Moldovei)

Looking to the public. Museums in the social media landscape (case study: the National History Museum of Moldova)139

PREZENTĂRI DE CARTE / BOOK REVIEWS

Nicoleta ROMAN, „Deznădăjduită muiere n-au fost ca mine”. Femei, onoare și păcat în Valahia secolului al XIX-lea (**Cosmina-Emanuela BUTNARIUC**)151

Candace FLEMING, Familia Romanov. Asasinat, revoluție și prăbușirea Rusiei Imperiale (**Sebastian HAJA**)157

David PRIESTLAND, Steagul Roșu. O istorie a comunismului (**Marius MURARIU**)162

Valeriu CERBA, Adevărul despre agresiunea rusă din Transnistria (**Nicoleta SVITIC**)170

CUVÂNT ÎNAINTE

Revista *Opțiuni istoriografice* a luat naștere în anul 2000, datorită unei inițiative entuziaste a unui grup de studenți ai Facultății de Istorie, sprijiniți de profesorii aceleiași Facultăți. După entuziasmul inițial a venit (poate prea devreme) o anumită inerție și deși revigorată parțial de doctoranzi, revista și-a încetat apariția după 2009, o dată cu plecarea acestor doctoranzi către noi îndatoriri, care nu le mai permiteau să desfășoare munca de redacție anterioară.

După mai bine de 15 ani, revista capătă o nouă înfățișare, datorită altor tineri studenți caracterizați prin același entuziasm. Ea își păstrează numele, dar devine *Serie nouă*, din două motive: primul, pentru a marca un nou început, al doilea, pentru că o continuitate după un deceniu și jumătate nu s-ar mai fi numit continuitate. *Opțiuni istoriografice* se adresează în primul rând tinerilor pe cale să devină istorici, acordând prioritate publicării materialelor studenților din toate ciclurile de studii, dar și cercetătorilor aflați la începutul carierei. Nu sunt însă excluși seniorii cercetării, care dau, cu siguranță, și mai multă greutate științifică publicației. Temele propuse sunt diverse, acoperind epoci de la preistorie până la istoria recentă, însă revista rămâne deschisă și abordărilor interdisciplinare (utilizarea metodelor științelor exacte în arheologie, interferența cu studiile clasice, antropologia, geografia etc.). Conducerea Facultății de Istorie nu numai că a sprijinit această inițiativă, dar s-a îngrijit ca materialele să fie prezentate la un nivel corespunzător pentru tinerii istorici. De altfel, unul din dezideratele noii echipe redacționale îl constituie menținerea unui standard ridicat al calității articolelor și încercarea de a-l îmbunătăți continuu. Însă, pentru toate acestea, trebuie răbdare, perseverență, încredere reciprocă și multă, multă putere de muncă. O revistă nu se poate realiza fără sacrificii, dar sunt convins că membrii redacției sunt deja conștienți de acest lucru. Un alt element care trebuie să mențină activitatea revistei îl reprezintă continuitatea și deși sistemul Bologna a modificat durata anilor de studii (constituind

una din cauzele încetării apariției revistei), prin efortul conjugat al unor generații care au știut să se adapteze schimbărilor, continuitatea poate fi asigurată. Altfel, această inițiativă ar rămâne doar o frumoasă încercare a unei *restitutio* eșuate.

Nutresc convingerea că pasiunea pentru istorie poate concentra energii și stimula apariția regulată a unei reviste de care studenții Facultății de Istorie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” au nevoie. Urez succes echipei redacționale, tuturor studenților care doresc să contribuie cu lucrări și, mai cu seamă, o viață cât mai lungă revistei *Opțiuni istoriografice*!

Iași, noiembrie 2024

Lucrețiu-Ion Bîrliba

Decanul Facultății de Istorie

COLECȚIILE DE ARTĂ ROMÂNEASCĂ ÎN TIMPUL COMUNISMULUI: CONFISCĂRILE ȘI CONSTITUIREA COLECȚIILOR NAȚIONALE (1948-1978)

LES COLLECTIONS D'ART ROUMAINES PENDANT LE COMMUNISME : CONFISCATIONS ET CONSTITUTION DE COLLECTIONS NATIONALES (1948-1978)

Andreea BROASCĂ*

Cuvinte cheie: colecții de artă, patrimoniu național, naționalizare, muzee

Mots clés: collections d'art, patrimoine national, nationalisation, musées

Rezumat: Articolul de față își propune să analizeze modalitatea în care s-a desfășurat procesul de confiscare din primii ani de la instaurarea comunismului în România până la inaugurarea Muzeului Colecțiilor de artă din București din anul 1978, și care au fost instituțiile care s-au ocupat de gestionarea acestui fenomen. În contextul multitudinii de arestări și condamnări intempestive ale membrilor vechii elite culturale și politice care s-au intensificat în 1947, confiscarea proprietății private a devenit un act al realității sociale prin care trecea populația românească. În privința documentării ne-am axat asupra fondului documentar din cadrul Arhivelor C.N.S.A.S, mai cu seamă asupra „Dosarului Patrimoniu”, fond documentar ce prezintă în detaliu etapele de confiscare care erau urmărite de către Securitate la începutul anilor 50, cât și consecințele publicării legii nr. 63 din anul 1974, intitulată Legea Patrimoniului. Astfel, vom stabili și modul în care regimul comunist a fost responsabil pentru naționalizarea în masă a fiecărei proprietăți, inclusiv a obiectelor culturale de valoare patrimonială. Transformarea colecțiilor de artă în proprietatea statului a făcut parte dintr-un proces mai amplu, și anume naționalizarea. Ca rezultat final, dorim să evidențiem faptul că proprietatea privată în perioada comunistă a devenit proprietatea poporului, asupra căreia statul deținea drepturi administrative exclusive. Majoritatea bunurilor confiscate au fost mai întâi luate în custodie în diverse instituții, iar unele au fost stocate în diferite depozite și clădiri. În unele cazuri însă, foștii proprietari au putut să-și păstreze o anumită

* Doctorand, Facultatea de Științe Politice, Universitatea din București; e-mail: broasca.andreea@fspub.unibuc.ro

influență asupra fostelor lor posesiuni chiar și după ce le-au predat în mod oficial regimului. Unele dintre aceste vechi urme de proprietate nu au dispărut, dar au continuat să submineze asimilarea deplină a anumitor active în fondul proprietății de stat. Dezvoltarea cercetării în jurul confiscării colecțiilor de artă are rolul de a acoperi lacunele din istoriografie, unde muzeele și colecțiile dispersate sau jefuite nu au făcut obiectul unor cercetări complexe și complete.

Résumé : Cet article vise à analyser la manière dont s'est déroulé le processus de confiscation depuis les premières années depuis l'établissement du communisme en Roumanie jusqu'à l'inauguration du Musée des Collections d'Art de Bucarest en 1978, et quelles sont les institutions qui ont pris en charge de gestion de ce phénomène. Dans le contexte de la multitude d'arrestations et de condamnations intempestives de membres de l'ancienne élite culturelle et politique qui se sont intensifiées en 1947, la confiscation des propriétés privées est devenue un acte de réalité sociale que vivait la population roumaine. Concernant la documentation, nous nous sommes concentrés sur le fonds documentaire au sein des Archives du C.N.S.A.S., notamment sur le Dossier Patrimoine, un fonds documentaire qui présente en détail les étapes de confiscation qui ont été suivies par la Securitate au début des années 50, ainsi que les conséquences de la confiscation. La publication de la loi no. 63 de 1974, intitulée Loi sur le patrimoine. Ainsi, nous établirons également comment le régime communiste était responsable de la nationalisation massive de tous les biens, y compris les objets culturels à valeur patrimoniale. La transformation des collections d'art en propriété de l'État s'inscrivait dans un processus plus vaste, à savoir la nationalisation. Enfin, nous souhaitons souligner le fait que la propriété privée, pendant la période communiste, est devenue la propriété du peuple, sur laquelle l'État détenait des droits administratifs exclusifs. La plupart des biens confisqués ont d'abord été placés en garde à vue dans diverses institutions et certains ont été stockés dans divers entrepôts et bâtiments. Dans certains cas, cependant, les anciens propriétaires ont pu conserver une certaine influence sur leurs anciennes possessions même après les avoir officiellement cédées au régime. Certains de ces anciens vestiges de propriété n'ont pas disparu, mais ont continué à compromettre la pleine assimilation de certains actifs dans le patrimoine foncier de l'État. Le développement des recherches autour de la confiscation des collections d'art vise à combler les lacunes de l'historiographie, où les musées et collections dispersés ou pillés n'ont pas fait l'objet de recherches approfondies et exhaustives.

Introducere

Articolul de față dorește să analizeze situația colecțiilor de artă și a colecționarilor după preluarea puterii de către comuniști începând cu anul 1948, când are loc schimbarea regimului de proprietate.

Comuniștii au folosit practici pentru a restrânge drepturile și libertățile individului, această perioadă reprezentând, în același timp, cea mai intensă perioadă legată de confiscare a artei în România. Regimul comunist a fost responsabil pentru naționalizarea în masă a fiecărei proprietăți, inclusiv a obiectelor culturale. Transformarea colecțiilor de artă în proprietatea statului a făcut parte dintr-un proces mai amplu, și anume naționalizarea bunurilor în rândul familiilor și oamenilor care nu aveau „origini sănătoase”, și anume clasa considerată burgheză. Proprietatea privată devine astfel proprietatea poporului, asupra căreia statul comunist deținea drepturi administrative exclusive. În principiu, naționalizarea însemna o *tabula rasa*: toată proprietatea trebuia să facă parte din domeniul unitar, indivizibil și inalienabil al proprietății controlat de noul regim. În unele cazuri, totuși, foștii proprietari au putut să-și păstreze o anumită influență asupra fostelor lor posesiuni chiar și după ce le-au predat în mod oficial regimului. Unele dintre aceste vechi urme de proprietate nu au dispărut, dar au continuat să submineze asimilarea deplină a anumitor active în fondul proprietății de stat.

Cu toate acestea, sfârșitul anilor 40 și începutul anilor 50 au fost ani paradoxal de înflorire pentru muzeologia românească, cel puțin în numărul de muzee create, inaugurate și mai ales reorganizate. Muzeele păreau a fi cel mai eficient mijloc de a impune un nou discurs, unul care a susținut noua putere politică. Menționăm și faptul că majoritatea colecțiilor au devenit proprietatea statului prin măsuri brutale. Soluțiile de negociere acceptate, ca în cazul colecției George Oprescu sau al Ceciliei Cuțescu Stork, au și explicații în ordinul expres de protejare a valorilor artistice acumulate. Unele colecții muzeale formate în epoca socialistă își găsesc originea în sărăcirea vechilor elite alese din societatea burgheză, iar altele rezultate din presiunea politică asupra deținătorilor de valori patrimoniale¹. Exemplul colecției realizate de activistul comunist Constantin Doncea este elocvent în ilustrarea sursei și a mijloacelor folosite de anumiți lideri ai Partidului Comunist pentru a se îmbogăți. În opoziție, este cazul colecției diplomatului

¹ Ioan Opreș, *Colecționism, muzeologizare, patrimonializare*, București, Oscar Print, 2013, p. 26.

Vasile Stoica, donată Statului sub presiunea Securității de către urmașii săi în schimbul unor relative mijloace medicale și economice. Comuniștii au reușit să ascundă în mare măsură tortura, brutalitatea cu care anumite persoane au fost scoase din viața socială sau alungarea lor din proprietate și bineînțeles confiscarea obiectelor de valoare.

Situația colecționismului după instaurarea regimului comunist

Este interesant de notat totuși că deseori donatorii au fost răsplătiți de către stat cu beneficii materiale² (pensii viagere, angajarea pe viață a descendenților, amenajarea spațiilor de locuit, prime bănești, distincții etc.). În același timp, statul comunist a încălcat prevederile testamentare, creând neîncredere și prejudiciu pentru dezvoltarea bogăției patrimoniale. În urma unor astfel de abuzuri, multe colecții, în loc să ajungă la muzeu, adică să intre în circuitul public, au fost dispersate sau înstrăinate pe trasee oculte, de multe ori cumpărate cu mult sub valoarea lor. Soluția de a le proteja în Muzeul Colecțiilor de Artă - înființat la București în urma unei decizii politice motivată doar parțial de consecințele cutremurului din 4 martie 1977 - imitată apoi de muzee similare din Craiova, Cluj-Napoca, Brăila, Bârlad, Bacău, s-a dovedit a fi oarecum argumentativă. Condițiile de spațiu, conservare și valorificare oferite de o astfel de instituție rămân însă discutabile. Așa s-a născut Muzeul de Artă Galați în anul 1967. Pentru a-l umple cu lucrări, de la București au fost transferate multe picturi și sculpturi, lucrări contemporane, urmărindu-se crearea unui muzeu de artă contemporană modernă.

În ceea ce privește limitele temporale, demersul științific se desfășoară în intervalul în care are loc procesul de naționalizare, de deconstrucție a colecțiilor private de artă, adică anii 50, până în perioada de creare a muzeelor naționale din aceste colecții, care reprezentau principala sursă de aprovizionare cu opere de artă, oprindu-ne în anul creării Muzeului Colecțiilor de Artă din București. Mai menționăm faptul că în 1948, imediat după venirea la putere a

² Ionel Ioniță, *Muzee memoriale și colecții bucureștene în perioada 1945-2000*, București, Editura Domini Serv, 2009, p. 132.

Partidului Comunist în România, oficialii statului au însărcinat un grup de experți în artă să transforme radical colecțiile de artă publice și private existente într-un sistem de muzee. Acești profesioniști au devenit arbitrii de valoare ai noului regim, adică autoritatea supremă pentru a evalua valoarea culturală și financiară a operelor de artă și, astfel, pentru a decide soarta și locația finală a acestora. Dovezile de arhivă disponibile dezvăluie strategiile specifice pe care le-au folosit și nevoile politice particulare ale statului pe care au putut să le valorifice pentru a supraviețui și chiar a prospera sub un regim care, în principiu, ar fi trebuit să-i renege. Comuniștii au căutat să adune și să expună cea mai bogată colecție de artă. Artă, expusă fie în muzeele reorganizate, fie în expozițiile temporare desfășurate atât în blocul sovietic, cât și în Europa de Vest, a permis oficialilor comuniști să-și arate proprietatea politică, adică să-și semnaleze modernitatea, bogăția și cultura cetățenilor și astfel au contribuit la construirea unui sentiment al legitimității lor. Ei au făcut acest lucru prin însărcinarea unor experți precum Zambaccian – colecționari de artă și istorici de artă – cu reînnoirea rețelei naționale de muzee și, mai ales, cu crearea unei noi galerii naționale de artă pentru noul stat socialist. În perioada anilor 1960-1975 începe cea de-a doua perioadă de reînnoire a colecțiilor și a colecționarilor. Au fost anii creării colecțiilor de artă extraordinar de bogate, perioadă în care au fost făcute cele mai multe donații așa zis benevole din partea familiilor marilor colecționarii. În urma acestor donații a luat naștere în anul 1978 Muzeul Colecțiilor de Artă cu sediul în fostul palat Romanit pe Calea Victoriei.

În ceea ce privește situația muzeelor, în special a muzeelor de artă, aceste instituții au jucat un rol important în diseminarea propagandei de partid. Reforma ideologică, creșterea numărului acestor instituții, dar și accesul la un public în creștere, au asigurat transmiterea efectivă a imaginilor care au reprezentat într-un limbaj accesibil triumful unei națiuni. Muzeul de Artă RPR a ocupat locul central între instituțiile profilate din punct de vedere al discursului muzeografic și al practicilor instituționale, îndeplinind adesea rolul de intermediar între opera de artă confiscată de Stat, care de cele mai multe ori urma să fie păstrată în acest muzeu, și celelalte muzee de artă

ale țării, cărora le-au fost distribuite în fiecare an lucrările selectate ale centrului. Numărul impresionant de transferuri către toate muzeele de artă din țară și nu numai, care apar în inventarele Muzeului de Artă RPR, din primii ani de la înființare, este un argument de necontestat în acest sens.

A fost abordată și chestiunea dreptului de proprietate și folosință asupra bunurilor culturale, pentru a se stabili cine a deținut efectiv patrimoniul documentar și cultural, în ce condiții s-au făcut anumite donații în cazul colecțiilor de după 1947. Au existat deficiențe majore în înalta birocratie culturală, în serviciul specializat al Direcției Muzeelor și Monumentelor istorice³. A fost necesar să se întocmească o lege a muzeelor, care să reglementeze funcționarea și organizarea muzeului, criteriile de stabilire a patrimoniului muzeal al țării, organizarea registrelor de valori muzeale, regimul colecțiilor private și alte întrebări din rețeaua muzeală. În realitate, conducerea superioară nu a fost interesată și nu a încurajat elaborarea unei legi a muzeelor. Astfel, chestiunile legate de patrimoniul muzeal, transferul și împrumutul de obiecte între muzee au fost reglementate prin simple instrucțiuni emise de către Ministerul Culturii.

Multe colecții private au fost transferate în proprietatea statului prin mecanisme precum confiscarea bunurilor emigranților (donații forțate), confiscări politice și bunuri ale emigranților exilați transferate statului, confiscări forțate sau donarea colecțiilor comunităților etnice sau religioase. În același timp, unele familii și-au transformat colecțiile private în muzee publice, iar membrii familiei au continuat să locuiască în case cu funcția de curatori ai colecției, sperând să evite distrugerea bunurilor prin acest act de donație forțată. Unele bunuri culturale au devenit colecții muzeale naționale, altele au intrat în administrarea unor entități⁴ precum „Gospodăria de partid”.

În continuarea lucrării, aş dori să prezint principalele muzee distruse la începutul anilor '50, cele mai importante dispariții fiind Muzeul Simu, Muzeul Medrea și Muzeul Toma Stelian. Acest fapt arată

³ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (se va prescurta ACNSAS), fond Documentar, dosar 8234, vol. 2, f. 88.

⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar 3574, vol. 3, f. 13.

că în anii comunismului s-a încercat ștergerea din conștiința poporului a valorilor trecutului metamorfozat în dușmani ai statului, adică ai clasei burgheze. Se mai remarcă faptul că în România nu există nici astăzi o lege a muzeelor, totul având la bază legea patrimoniului. De asemenea, ne putem întreba ce s-a întâmplat cu bunurile găsite în aceste instituții după ce au fost demolate.

Muzeul Medrea a fost instalat în casa de la sfârșitul secolului al XIX-lea a artistului în 1956, care a muncit din greu pentru ca acest muzeu să fie singurul dedicat sculpturii la acea vreme din România. Sălile și curtea au fost pline de lucrări donate de Cornel Medrea statului, peste 100 de sculpturi și desene. După cutremurul din 1977, când Ceaușescu a adunat toate colecțiile în Muzeul Colecțiilor de Artă, la Muzeul Medrea nu se putea ajunge, deoarece avea lucrări de mari dimensiuni, foarte greu de îndepărtat și de transportat. În acest muzeu se afla, de exemplu, o lucrare monumentală în bronz de șase metri pe doi, Bizonul, o lucrare care a fost propusă inițial să fie tăiată în bucăți pentru a fi transportată mai ușor la Muzeul Colecțiilor de Artă. Astăzi nu se mai cunoaște soarta numeroaselor sculpturi premiate în 1937 la Expoziția Internațională de la Paris.

Până la începutul anilor 1960, în București a fost cel mai frumos muzeu din țară și anume Muzeul Simu. De la ideea de a-l construi după modelul templelor ionice, pentru că asta și-a dorit donatorul Anastasie Simu, adică să construiască un templu al artelor⁵, un Muzeidon, până la bogăția și frumusețea unor colecții foarte diverse : pictură românească, pictură nordică, sculpturi de Bourdelle, pictură franceză, porțelan, gravuri, medalii. Colecția Muzeului Simu a cuprins 26 de tablouri ale lui Nicolae Grigorescu, 15 ale lui Luchian, sute de lucrări ale artiștilor străini, inclusiv lucrarea *Anul 1000* pictată de un artist francez Pierre Gourdault. După demolarea muzeului, soarta acestui tablou nu a mai fost cunoscută. Clădirea a fost demolată în jurul anului 1960, dar cu mult înainte de aceasta, dispersarea treptată a colecției Anastasie Simu începuse încă din 1953 cu ocazia celei de-a treia Zile

⁵ Ioan Opreș, *Istoria muzeelor din România*, București, Editura Museion, 1994, p. 34.

Naționale a Tineretului⁶, împărțind cele cinci săli, dintre care două de artă românească și trei de artă universală. O parte din această diversitate artistică a fost transferată la Muzeul Național de Artă și de acolo doar o parte la Muzeul Colecțiilor de Artă. Probabil că piesele de la Galeria de Artă București, aduse aici de ceva vreme, au revenit la Muzeul de Istorie București, altele nu se știe unde au ajuns, dar lipsesc și astăzi.

Astfel, pierderea este mult mai mare, nu doar că a dispărut o clădire cu totul deosebită din patrimoniul național, construită de Anastasie Simu special pentru a fi muzeu în 1910, dar multe opere de artă expuse acolo au fost irosite fără să știm unde au fost distribuite. De asemenea, muzeul a fost demolat pe nedrept, clădirea fiind din toate punctele de vedere unică datorită coloanelor ionice aduse din Grecia Antică. Neavând moștenitori, colecționarul Anastasie Simu lăsase în testament domeniile și colecțiile Muzeului Simu statului român, avându-l ca tutore și muzeograf pe pictorul Marius Bunescu⁷. Dar voința donatorului nu a fost respectată de autoritățile comuniste, iar colecțiile au fost naționalizate, împrăștiate, pierdute, iar clădirea distrusă, decizia fiind luată de arhitectul Horia Maicu, în calitate de arhitect-șef al orașului⁸. În catalogul propus de Muzeul Colecțiilor pentru colecția Simu, inventarul prezintă doar 60 de piese dintre miile de obiecte care puteau fi vizitate inițial la Muzeul Simu.

Ne putem întreba de asemenea ce s-a întâmplat cu obiectele expuse la Muzeul Toma Stelian, donate statului, fiind printre primele victime ale disparițiilor fără urmă. Muzeul a fost fondat în 1927, cu colecții foarte bogate împărțite în mai multe secțiuni: pictură și sculptură, artă religioasă, acuarele. Au mai existat în acest muzeu colecția de artă religioasă și donațiile făcute de Regina Maria. Exista și o bibliotecă de 15.000 de volume, amplasată într-o sală specială, mereu deschisă publicului, unde s-au ținut expoziții temporare⁹. La început, după 1947, părea că totul va continua, că publicul bucureștean va beneficia în continuare de donație sub conducerea istoricului și

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 36.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Ionel Ioniță, *op. cit.*, p. 144.

criticului de artă George Oprescu, însă în 1948 a fost organizată ultima expoziție, urmată de suprimarea bruscă a muzeului și transferul colecțiilor de bază la Muzeul Național de Artă. Avem în vedere și menționarea Muzeului Național de Istorie situat lângă Parcul Carol în perioada interbelică. Clădirea a fost inițial Palatul Artelor, construit pentru Expoziția din 1906, devenind din 1919 un muzeu de istorie militară, suferind distrugerii în urma bombardamentelor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial¹⁰. În urma acestui eveniment edificiul a fost demolat, constatându-se deteriorarea majoră a exponatelor de acolo. Unele dintre piesele care au scăpat de incendiu și ruinele au fost depozitate în stare proastă într-o clădire care a fost la rândul ei aproape distrusă. Istoricul de artă Mircea Deac¹¹ povestește cum a vrut să verifice cu ajutorul gardienilor ce a fost salvat intrând în pivnițele în care se țineau cutiile. Descoperă lucrări de Lucian Grigorescu, Alexandru Ciucurencu, Gh. Petrașcu, Th. Pallady, portrete, scene de față, sate peste care trecuse războiul. În 1947, toate picturile acestor lăzi s-au pierdut, nimeni nu știe unde au fost păstrate lăzile aduse din Parcul Carol.

Concluzie

Odată cu instaurarea regimului comunist în România, jefuirea colecțiilor de artă a devenit un obicei. Multe colecții private s-au pierdut și prin dizolvarea și aducerea lor la Muzeul Colecțiilor de Artă. În capitală au existat colecții celebre despre care astăzi nu se știe nimic. Câteva exemple sunt și colecțiile lui Eugen Carada, Vasile Morțun, colecția Kalinderu care a fost și ea bombardată, marea colecție a lui Ion Cantacuzino, colecția I. D. Movilă, care a fost donată Muzeului Municipiului București, necunoscându-se în prezent locația picturilor sale. De asemenea, nu se știe ce s-a întâmplat cu piesele din colecția pictorului Tătărescu, mai întâi inundate, apoi expuse la o temperatură prea mare în podul Ministerului de Finanțe unde au fost aduse la uscat. Casa Tattarescu, deși restaurată, este goală, iar muzeul este închis publicului și în prezent. Merită menționată și colecția Weinberg,

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Mircea Deac, *Fără rame, fără soclu*, București, Editura Medro, 2004, p. 19.

care a fost înlocuită aproape în întregime cu copii expuse la Muzeul Colecțiilor, absența originalelor neavând explicație, iar lista pierderilor irecuperabile poate continua. O altă colecție donată Muzeului Colecțiilor, care nu se află în întregime în lista de inventar a muzeului, este colecția dr. Mărioara Avramescu. Ea organizase mai întâi un mic muzeu în casa ei, reprezentând o galerie plină de picturi și mobilier francez. Au fost sute de tablouri: 80 semnate de Dumitru Ghiață, unele de Ștefan Luchian, Nicolae Grigorescu, 22 de Magdalena Rădulescu și multe altele. Odată cu crearea conceptului de „muzee mamut”, colecția sa a fost donată cu forța Muzeului Colecțiilor. Este de neînțeles cum poate să dispară o colecție prețioasă, unică în felul ei, acceptată oficial ca micul muzeu al Marioarei Avramescu, intrat în custodia Muzeului de Artă.

Bibliografie

- Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fond Documentar, dosar 8234, vol. 2; dosar 3574, vol. 3.
- Deac, Mircea, *Fără rame, fără soclu, București*, Editura Medro, 2004.
- Ioniță, Ionel, *Muzee memoriale și colecții bucureștene în perioada 1945-2000*, București, Editura Domini Serv, 2009.
- Opriș, Ioan, *Istoria muzeelor din România*, București, Editura Museion, 1994.
- Idem, *Colecționism, muzeologizare, patrimonializare*, București, Oscar Print, 2013.